

การส่งเสริมการเมืองการปกครองตามหลักประชาธิปไตยด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัล

ปองปริดา ทองมาตี¹ กฤษณะ ดาราเรือง²

ฉัตรชัย ทศสอาด³ สายศิริ ศิริวิริยกุล⁴ ศรีประไพ ม่วงพุ่ม⁵

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การเมืองการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเป็นรูปธรรม โดยใช้หลักประชาธิปไตยโดยตรง หลักประชาธิปไตยแบบตัวแทน หลักการมีส่วนร่วมทางการเมือง และหลักปรับเปลี่ยนภาครัฐเป็นรัฐบาลดิจิทัล มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ พบว่า แต่ละประเทศอาจมีรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน ได้แก่ ประชาธิปไตยโดยตรง ประชาธิปไตยแบบผู้แทน ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม หรือประชาธิปไตยอื่นที่มีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับประเทศของตน ทำให้ประชาธิปไตยทั่วโลกแบ่งเป็นประเภทย่อยมากกว่า 30 ประเภท ได้แก่ ประชาธิปไตยแบบเอสโตเนีย ประชาธิปไตยสังคมนิยม ประชาธิปไตยแบบโซเวียต แบ่งการวิเคราะห์ ดังนี้ (1) ประชาธิปไตยโดยตรงด้วย ระบบเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นรูปแบบการปกครองที่เปิดช่องให้ประชาชนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการออกกฎหมายหรือการกำหนดนโยบายของรัฐบาลด้วยตนเองโดยไม่ต้องผ่านผู้แทนราษฎร (2) ประชาธิปไตยแบบตัวแทนด้วย ระบบเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นรูปแบบของรัฐบาลที่เลือกผู้แทนเพื่อทำหน้าที่และตัดสินใจทางการเมืองในนามของประชาชน โดยนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เพิ่มความสะดวก รวดเร็ว ประหยัดงบประมาณ (3) ประชาธิปไตยดิจิทัลในต่างประเทศ โดยใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลช่วยยกระดับประชาธิปไตย โดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้รับอิทธิพลจากการเกิดขึ้นของวัฒนธรรมการเมืองดิจิทัล เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองผ่านแพลตฟอร์ม มีโครงสร้างพื้นฐานบริการสาธารณะออนไลน์ ทำให้การโต้ตอบกับรัฐบาลสะดวก ยืดหยุ่น และโปร่งใส ส่งเสริมความไว้วางใจในรัฐบาล และ (4) ประชาธิปไตยดิจิทัลในประเทศไทย เน้นการพัฒนารัฐบาลดิจิทัล เห็นถึงความสำคัญของรูปแบบการประเมินข้อมูลของรัฐบาลแบบเปิด เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำกับดูแล เกิดความท้าทายต่อความก้าวหน้าทางประชาธิปไตยของประเทศ ตามแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมในยุทธศาสตร์ที่ 4 คือ การปรับเปลี่ยนภาครัฐเป็นรัฐบาลดิจิทัล

คำสำคัญ: การเมืองการปกครอง; ประชาธิปไตย; ระบบเทคโนโลยีดิจิทัล; ประชาธิปไตยดิจิทัล

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

¹ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา

13/1 ตำบลหนองกรด อำเภอมโนนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ 60240, ประเทศไทย

ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: sptmd2555@Gmail.com

^{2,3,4,5} คณะบริหารและการจัดการ มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา

Promoting Democratic Politics and Governance with Digital Technology

Pongprida Thongmadee¹ Krittana Dararuang²

Chatchai Thotsaard³ Saisiri Siriviriyakul⁴ Sriprapai Muangpum⁵

Abstract

This academic article aims to analyze democratic politics and governance with digital technology to enable citizens to access political participation in a tangible way by using direct democracy, representative democracy, political participation, and transform government to the digital age as a framework for analysis.

Findings are as follows: Each country may have different forms of democratic governance, including direct democracy, representative democracy, Participatory democracy or other democracy that has been modified in accordance with their country. As a result, democracy around the world is divided into more than 30 subcategories, including Estonian democracy, socialist democracy, Soviet-style democracy, etc. divided into the following analysis: (1) Direct democracy with digital technology is a form of government that allows the people to participate in making decisions about legislation or government policy-making on their own without going through the people's representatives. (2) Representative democracy with digital technology is a form of government in which representatives are elected to perform their duties and make political decisions on behalf of the people. By using digital technology to increase convenience, speed, and save budget. (3) Digital democracy abroad using digital platforms to enhance democracy by promoting public participation. Influenced by the emergence of digital political culture. Emphasis on citizen participation in politics through the platform. Make the interaction with the government convenient, flexible, and transparent, and promote trust in the government. (4) Digital Democracy in Thailand Emphasizing the development of digital government, the importance of an open government data assessment model to increase transparency and public participation in governance. According to the Digital Development Plan for the Economy and Society in Strategy 4, which is the transformation of the public sector into a digital government.

Keywords: Politics and Government; Democracy; Digital Technology; Digital Democracy

Type of Article: Research Article

¹ Faculty of Humanities and Social Sciences, Chao Phraya University

13/1 Nong Krot Subdistrict, Mueang Nakhon Sawan District Nakhon Sawan Province 60240, Thailand

Corresponding Author Email: sptmd2555@Gmail.com

^{2,3,4,5} Faculty of Administration and Management, Chao Phraya University

บทนำ

ความเป็นมาของประชาธิปไตย (democracy) ได้เริ่มพัฒนามาจากรูปแบบประชาธิปไตยของเอเธนส์ เป็นรูปแบบการปกครองในสมัยกรีกโบราณ โดยนครรัฐเอเธนส์ซึ่งมีพื้นที่เพียง 2,500 ตารางกิโลเมตร มีประชากรประมาณ จำนวน 40,000 คน ได้มีการจัดการปกครองในรูปแบบที่เปิดให้ประชาชนซึ่งมีการกำหนดไว้ว่าต้องเป็นผู้ชายที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี มีบิดาเป็นคนเอเธนส์ (ไม่รวมผู้หญิงและทาส) มีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ในการออกกฎหมายผ่านการรับฟัง อภิปราย และพิจารณาลงมติร่างกฎหมายในที่ประชุมใหญ่ที่เรียกว่า “สภาประชาชน” นอกจากนี้ ในการประชุมสภาประชาชน ประชาชนผู้ชายยังมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นและให้ความเห็นชอบนโยบายที่นำเสนอโดยรัฐบาลที่ทำงานในรูปแบบคณะกรรมการที่เรียกว่า “สภาห้าร้อย” ซึ่งประกอบด้วย ประชาชน จำนวน 500 คน ที่ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเข้ามาทำงานแบบเต็มเวลา มีวาระการดำรงตำแหน่ง 1 ปี ส่วนในเรื่องการพิจารณาคดีความผิดนั้น ประชาธิปไตยแบบเอเธนส์ดำเนินการผ่าน “ศาลประชาชน” ในระบบที่เปิดให้ประชาชนเข้ามาทำหน้าที่เป็นคณะลูกขุน (juries of citizens) เพื่อรับฟังการต่อสู้คดีและตัดสินชี้ขาดความผิดของผู้ถูกกล่าวหา ตลอดจนพิจารณาบทลงโทษสำหรับผู้กระทำความผิด ซึ่งเรียกว่า “ประชาธิปไตยโดยตรง” (Satidporn, 2016) ต่อมาในราว ค.ศ. 1700 เป็นต้นมา เป็นยุคอุตสาหกรรมที่สังคมมีความซับซ้อนและมีประชากรเพิ่มขึ้น ในระบบการเมืองแบบนี้มีรัฐสภาที่มีสมาชิกมาจากการเลือกตั้งโดยประชาชน ประชาชนสามารถตัดสินใจและมีมติทางการเมืองผ่านสมาชิกสภาโดยตรง ทำให้เกิดลักษณะที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางอ้อมโดยผ่านผู้แทนที่มาจากการเลือกตั้ง เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบและรับผิดชอบต่อประชาชน (Phrakhr Udomchetyarak, 2018) ซึ่งเรียกว่าประชาธิปไตยแบบมีผู้แทน ปัจจุบันใช้กันอย่างแพร่หลายมี 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ระบบรัฐสภา ระบบประธานาธิบดี และระบบกึ่งประธานาธิบดี (Satidporn, 2016) เมื่อสังคมมีประชากรเพิ่มขึ้น รูปแบบของสังคมและการปกครองเปลี่ยนแปลงไป จึงถูกปรับเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของแต่ละประเทศ ทำให้ประชาธิปไตยทั่วโลกแบ่งเป็นประเภทย่อยมากกว่า 30 ประเภท เช่น ประชาธิปไตยแบบเอสโตเนีย รัฐสภาเอสโตเนียมีอำนาจเลือกผู้ดำรงตำแหน่งประมุขของรัฐ และแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ระดับสูง เช่น นายกรัฐมนตรี ประธานศาลฎีกา ประธานาธิบดี และมีอำนาจในการลงนามในสนธิสัญญาต่างประเทศ หรือ ประชาธิปไตยสังคมนิยมเป็นการสนับสนุนการแทรกแซงของรัฐทางเศรษฐกิจและสังคม การกระจายรายได้และควบคุมเศรษฐกิจตามเงื่อนไขของรัฐสวัสดิการ มุ่งสร้างเงื่อนไขให้กับระบบทุนนิยมใช้ในประเทศเดนมาร์ก ฟินแลนด์ และนอร์เวย์ หรือประชาธิปไตยแบบโซเวียตเป็นระบบการเมืองแบบสภา ที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงเป็นผู้ใช้อำนาจปกครอง สภาจะถูกผูกมัดด้วยคำสั่งโดยใช้อำนาจแบบจำลองที่มีผู้แทนที่ได้รับมอบหมาย เป็นต้น การปรับเปลี่ยนส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อสนองอำนาจของผู้บริหารเมือง การถ่วงดุลอำนาจตามระบอบประชาธิปไตย จึงเป็นการถ่วงดุลอำนาจภายใต้การควบคุมของผู้บริหารเมืองของแต่ละประเทศ ทำให้การถ่วงดุลอำนาจตามระบอบประชาธิปไตยในประเทศต่าง ๆ ถูกแทรกแซงหรือควบคุมโดยผู้บริหารเมืองตามบริบทและสภาพแวดล้อมของแต่ละประเทศ

การส่งเสริมประชาธิปไตยด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัลนั้น เนื่องมาจากระบบเทคโนโลยีดิจิทัลทำให้สังคมเปลี่ยนจากสังคมอุตสาหกรรมมาเป็นสังคมแบบสารสนเทศ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศจะช่วยอำนวยความสะดวกในการบริหารและการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ให้มีความรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ ประหยัด และทำให้สังคม การบริหารประเทศ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรต่าง ๆ ศาสตร์และสาขาวิชาต่าง ๆ รวมถึงพฤติกรรมของ

ประชาชนจะถูกปรับเปลี่ยนตามสภาพบังคับของความทันสมัยด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัล ดังนั้น การปกครองตามประชาธิปไตยด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัล จึงเป็นความท้าทายและเป็นสภาพบังคับทางสังคมจากการวิวัฒนาการของระบบเทคโนโลยีดิจิทัลที่พร้อมตอบสนองความต้องการของประชาชน จากระบอบประชาธิปไตยตรงดั้งเดิมพัฒนาสู่ประชาธิปไตยแบบผู้แทนและก้าวไปสู่ประชาธิปไตยด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัล

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

คำว่า “ประชาธิปไตย” หมายถึง “ความเป็นใหญ่ของประชาชน” ตามคำกล่าวของอดีตประธานาธิบดีแห่งสหรัฐอเมริกา Abraham Lincoln ประชาธิปไตย คือ การปกครองของประชาชนโดยประชาชน และเพื่อประชาชน และความหมายตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน คำว่า “ประชาธิปไตย” คือ “แบบการปกครองที่ล้อมติประชาชนเป็นใหญ่” เป็นระบอบการปกครองที่มีประชาชนเป็นเจ้าของ อำนาจอธิปไตย ตลอดจนมีสิทธิเสรีภาพตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันอำนาจของรัฐมาจากเสียงข้างมากของประชาชน (Jadraiking, Wijitwatcharak, & Phramaha Arun Panyaruno, 2021) หลักพื้นฐานของระบบประชาธิปไตย ได้พัฒนามาจากเสรีภาพในการชุมนุมและการพูด การไม่แบ่งแยก ความเสมอภาค สิทธิของประชาชน ความยินยอม สิทธิในการมีชีวิต และสิทธิฝ่ายข้างน้อย เป็นระบอบการปกครองที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยเลือกผู้ปกครองสำหรับทำหน้าที่ในการบริหารประเทศและบัญญัติกฎหมาย ซึ่งประชาชนอาจใช้อำนาจด้วยตนเองหรือผ่านผู้แทนใช้อำนาจแทนก็ได้ ประชาธิปไตยแบ่ง 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ประเภทแรกเรียกว่า ประชาธิปไตยทางตรง ซึ่งประชาชนทุกคนมีสิทธิพิจารณาถ้อยแถลงหลักการและเหตุผลในการบัญญัติกฎหมายแต่ละฉบับ การบริหารประเทศ การใช้งบประมาณ และการบริการสาธารณะ เป็นต้น ส่วนประเภทที่สองเรียกว่า ประชาธิปไตยแบบผู้แทน ซึ่งประชาชนออกเสียงเลือกตั้งและเลือกผู้แทนไปทำหน้าที่ในรัฐสภาแทน เพื่อทำหน้าที่พิจารณาถ้อยแถลงหลักการและเหตุผลในการบัญญัติกฎหมายแต่ละฉบับ การบริหารประเทศ การใช้งบประมาณ และการบริการสาธารณะ เป็นต้น โดยมีระบบรัฐสภาและระบบประธานาธิบดี (Boyd, 1884) ประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่อำนาจอิสระเป็นของประชาชนหรือเรียกว่าการปกครองโดยประชาชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นหัวใจของการประชาธิปไตย ซึ่งสังคมโลกได้การปกครองโดยใช้ประชาธิปไตยมานานกว่า 235 ปี และในสังคมไทยใช้มานานกว่า 92 ปี ประกอบกับการเมืองการปกครองในสังคมปัจจุบันได้มีความพยายามปรับเปลี่ยนภาครัฐเป็นรัฐบาลดิจิทัล เนื่องจากระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเข้าครอบคลุมการติดต่อสื่อสารของทุกหน่วยงาน ทั้งระบบการบริหารรัฐบาล หน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน และภาคประชาชน จึงเกิดแนวคิดหลายฝ่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศเกี่ยวกับ “แนวคิดหลักประชาธิปไตยดิจิทัล” เพื่อการเข้าถึงในการมีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครองของประชาชนตามหลักประชาธิปไตยอย่างแท้จริง โดยมีแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

หลักประชาธิปไตยโดยตรง

ประชาธิปไตยโดยตรง (direct democracy) หมายถึง การปกครองที่ประชาชนมีส่วนร่วมในระบบการเมืองการปกครองของรัฐโดยตรง ซึ่งคำว่า “โดยตรง” ในที่นี้หมายถึง การที่ประชาชนทั้งหลายสามารถแสดงเจตจำนงของตนเองโดยตรง ไม่จำเป็นต้องแสดงออกผ่านทางผู้แทนด้วยวิธีการเลือกตั้งแต่อย่างใด (Siriyutwatana, 2018) หรือรูปแบบการปกครองที่ให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองได้โดยตรง

ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการออกกฎหมายหรือกำหนดนโยบายของรัฐบาล ในปัจจุบันปรากฏในลักษณะที่เป็นกระบวนการทางการเมืองหรือเครื่องมือการตัดสินใจสาธารณะที่มุ่งหนุนเสริมการใช้อำนาจการปกครองทางตรงของประชาชน (Satidporn, 2016) ดังนั้น ประชาธิปไตยโดยตรง หมายถึง การเมืองการปกครองที่ให้ประชาชนทุกคนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองได้โดยตรง ไม่จำเป็นต้องแสดงออกผ่านทางผู้แทน ด้วยวิธีการเลือกตั้ง ไข้มติของประชาชนในกำหนดนโยบายของรัฐ เสนอร่างกฎหมาย ถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งการเมืองและผู้บริหารหน่วยงานของรัฐได้

ความสำคัญของประชาธิปไตยโดยตรง เป็นระบบที่ให้ประชาชนเจ้าของอำนาจอธิปไตยเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยด้วยตนเอง หรือร่วมใช้อำนาจอธิปไตยโดย มีองค์ประกอบ 2 ประการ คือ

1. ประชาชนเป็นผู้ริเริ่ม โดยการริเริ่มนั้นต้องมีสภาพบังคับให้มีการเริ่มต้นกระบวนการ

2. ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจขั้นสุดท้าย การขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งย่อมทำให้รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ๆ ไม่อาจเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ได้ การตัดสินใจขั้นสุดท้ายโดยประชาชนถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของประชาธิปไตยโดยตรง จึงเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ที่สุดของการเมืองของประชาชน เพราะประชาชนเป็นผู้มีส่วนร่วมโดยตรงในการเมืองด้วยการลงมติดัดสนชตาของตนเองด้วยตนเองและเพื่อตนเองทุกเรื่อง โดยไม่ต้องมีผู้แทนราษฎร ปัจจุบันมีการใช้ประชาธิปไตยโดยตรงในเรื่องของการลงประชามติ การเสนอร่างกฎหมายโดยประชาชน การถอดถอนผู้แทนรายบุคคลหรือทั้งสภา (Sudtawee, 2015) จากการสำรวจความคิดเห็นในสหรัฐอเมริกา พบว่า ประชาชนทั้งในระดับรัฐและระดับท้องถิ่นมากกว่า 70 เปอร์เซ็นต์ เห็นด้วยกับประชาธิปไตยโดยตรง สะท้อนว่าประชาชนให้ความยอมรับต่อทั้งกระบวนการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งและการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองน้อยลงเป็นอย่างมาก (Jadraiking et al., 2021) ดังนั้น ประชาธิปไตยโดยตรงจึงมีมาตรฐานหรือเป็นต้นแบบสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ยังคงให้อำนาจสูงสุดในการบริหารประเทศกับประชาชน ไม่ว่าระบอบประชาธิปไตยจะพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัยสักเพียงใดก็ตาม

หลักประชาธิปไตยแบบตัวแทน

ประชาธิปไตยแบบตัวแทน (representative democracy) หมายถึง การปกครองที่ประชาชนเลือกผู้แทนไปทำหน้าที่ร่วมตัดสินใจทางการเมืองแทนตนในรัฐสภาซึ่งผู้แทนอาจมาจากการเลือกตั้ง หรือมาจากการสรรหาตามรัฐธรรมนูญหรือมาจากการกำหนดโดยพรรคการเมืองหรืออาจใช้รูปแบบผสมผสานกัน (Jadraiking et al., 2021) ซึ่งเป็นการปกครองที่อำนาจอธิปไตยของประชาชนถูกใช้โดยผู้แทนที่ได้รับการเลือกตั้งและมอบหมายให้ทำหน้าที่ภายใต้ความรับผิดชอบต่อผลประโยชน์ของประชาชนผู้เลือกตั้ง (Satidporn, 2016) ดังนั้น ประชาธิปไตยแบบตัวแทน หมายถึงการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนเลือกตั้งผู้แทน ในการทำหน้าที่แทนประชาชนเกี่ยวกับการบริหารบ้านเมืองในรัฐสภา

ความสำคัญของประชาธิปไตยแบบตัวแทน แม้ประชาธิปไตยโดยตรงจะมีลักษณะสมบูรณ์แบบ แต่ในทางปฏิบัติเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้สำหรับรัฐสมัยใหม่ที่มีขนาดใหญ่ มีประชากรจำนวนมาก และมีโครงสร้างสังคมที่ซับซ้อนซึ่งจะให้ประชาชนทุกคนปกครองประเทศด้วยตนเอง และเป็นไปไม่ได้ในความเป็นจริงที่ประชาชนทุกคนจะสามารถใช้อำนาจอธิปไตยทั้งนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ด้วยตนเองโดยตรง ด้วยมีข้อจำกัดในเรื่อง

ที่ประชุม และเวลาในการประชุม ด้วยเหตุนี้ประเทศส่วนใหญ่ในโลกที่ต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมือง จึงนิยมระบอบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนราษฎร ด้วยการให้ราษฎรเลือกผู้แทนราษฎรเข้าไปทำหน้าที่ตัดสินใจ บริหารบ้านเมือง (Sudtawee, 2015)

ในปัจจุบันประชาธิปไตยแบบตัวแทนแบ่งออกเป็น 3 ระบบ คือ ประชาธิปไตยระบบรัฐสภา (parliamentary system) ประชาธิปไตยระบบประธานาธิบดี (presidential system) และประชาธิปไตยระบบกึ่งประธานาธิบดี (semi-presidential system) ดังนี้ (Satidporn, 2016)

1. ประชาธิปไตยระบบรัฐสภา คือ รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่รัฐบาลได้รับการเลือกจากความเห็นชอบของรัฐสภาเพื่อทำหน้าที่ในฝ่ายบริหาร โดยประมุขแห่งรัฐอาจเป็นพระมหากษัตริย์หรือประธานาธิบดีก็ได้ แต่ประมุขฝ่ายบริหาร คือ นายกรัฐมนตรี สหราชอาณาจักรเป็นประเทศแม่แบบของระบอบประชาธิปไตยระบบรัฐสภา โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2. ประชาธิปไตยระบบประธานาธิบดี คือ รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่อำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารแยกออกจากกัน โดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุขแห่งรัฐและได้รับการเลือกตั้งเข้ามาโดยตรงจากประชาชนสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศแม่แบบของระบอบประชาธิปไตยระบบประธานาธิบดี มีประธานาธิบดีซึ่งได้รับเลือกตั้งจากประชาชนผ่านคณะผู้เลือกตั้ง (electoral college) เป็นประมุขของรัฐและหัวหน้าฝ่ายบริหาร

3. ประชาธิปไตยระบบกึ่งประธานาธิบดี คือ รูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีการผสมผสานระหว่างระบบรัฐสภาและระบบประธานาธิบดี โดยมีประธานาธิบดีเป็นประมุขแห่งรัฐ ซึ่งได้รับการเลือกตั้งเข้ามาโดยตรงจากประชาชน และมีการแต่งตั้งคณะรัฐบาลขึ้นมาเพื่อใช้อำนาจบริหาร สาธารณรัฐฝรั่งเศสเป็นประเทศแม่แบบของระบอบประชาธิปไตยระบบกึ่งประธานาธิบดี โดยระบบกึ่งประธานาธิบดีของสาธารณรัฐฝรั่งเศสเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีประธานาธิบดีเป็นประมุขแห่งรัฐและเป็นผู้นำในฝ่ายบริหาร มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน

ดังนั้น ประชาธิปไตยแบบตัวแทน จึงเป็นระบบการปกครองที่มีความนิยมมากที่สุดในสังคมปัจจุบัน เป็นการปกครองที่พัฒนามาจากประชาธิปไตยโดยตรง เพื่อลดปัญหาความซับซ้อนของสังคมและจำนวนประชากรที่มากขึ้น การบริหารประเทศหรือการบัญญัติกฎหมายโดยผ่านความเห็นชอบจากประชาชนทุกคนเป็นไปได้ จึงมีการมอบอำนาจให้กับผู้แทนราษฎรที่ประชาชนเลือกตั้งให้เข้ามาทำหน้าที่ในรัฐสภาแทนประชาชน

หลักการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (political participation) หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายและกิจการทางการเมืองของรัฐบาล เช่น การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การสร้างอิทธิพลต่อการดำเนินการของรัฐบาลและการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง (Punchoopet, 2005) รวมถึงการติดตามกระบวนการ การเข้าถึงข้อมูล และการกำกับดูแลขั้นตอนการดำเนินงานของรัฐบาล เพื่อให้แน่ใจว่าทิศทางการประชาธิปไตยผ่านการกำกับดูแลการเลือกตั้งแบบมีส่วนร่วม (Awaluddin, Primayanti, & Salurante, 2022) ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองของประชาชนมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของรัฐบาลในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดนโยบาย การยกร่างกฎหมาย การเลือกตั้ง และการควบคุมการทุจริตทางการเมือง เป็นต้น

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ช่วยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจมีอิทธิพลต่อนโยบายของรัฐบาล การกำหนดทิศทางและการกำกับดูแลการบริหารงานของรัฐบาล ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านการกระบวนการต่าง ๆ เช่น การลงคะแนนเสียง การเคลื่อนไหว การรับฟังความคิดเห็น หรือการทำประชามติมีอิทธิพลต่อกระบวนการทางการเมืองในเชิงบวกหรือเชิงลบ (Hartleb, 2017) ผู้ทรงอำนาจรัฐทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารและองค์กรของรัฐในระบบราชการจะต้องมีส่วนส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยถือว่าการบริหารราชการแผ่นดินเป็นเรื่องที่ต้องมีส่วนร่วมจากทุก ๆ ฝ่าย และประการสำคัญประชาชนย่อมมีสิทธิที่จะปกครองตนเองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น เพราะอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน โดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน แบ่งได้ 4 กรณี ดังนี้ (Dhiravegin, 2006) (1) การมีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นสิทธิขั้นมูลฐานของมนุษย์ (2) การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยหน้าที่ในฐานะที่เป็นประชาชนที่อยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย (3) สิทธิของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามบทบัญญัติที่มีไว้ในรัฐธรรมนูญ และ (4) รัฐมีหน้าที่ในการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง

ดังนั้น หลักการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นหัวใจสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่จะต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การกระทำ การติดตาม และการดำเนินงานของรัฐบาล ให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งประชาธิปไตยระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล ตั้งแต่ระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาค ระดับชาติ และระดับโลก ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ รัฐบาล ผู้มาจากการเลือกตั้ง พรรคการเมือง ประชาชน และผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง (Lertsomporn, 2020)

หลักปรับเปลี่ยนภาครัฐเป็นรัฐบาลดิจิทัล

การปรับเปลี่ยนภาครัฐเป็นรัฐบาลดิจิทัล (government digital transformation) หมายถึง การยกระดับภาครัฐไทยสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล ที่มีการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน (government integration) มีการทำงานแบบอัจฉริยะ (smart operation) ให้บริการโดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง (citizen-centric services) และขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้อย่างแท้จริง (driven transformation) ซึ่งรัฐบาลดิจิทัล (digital government) คือ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นส่วนบูรณาการของกลยุทธ์ การทำให้รัฐบาลมีความทันสมัย และเกิดคุณค่าสาธารณะ โดยจำเป็นต้องอาศัยระบบนิเวศของรัฐบาลดิจิทัล (digital government ecosystem) ในการสร้างและเข้าถึงข้อมูล (data) บริการ (service) และเนื้อหาต่าง ๆ (content) ผ่านการปฏิสัมพันธ์กับรัฐบาล (Digital Government Development Agency (Public Organization), 2018) ดังนั้น การปรับเปลี่ยนภาครัฐเป็นรัฐบาลดิจิทัล หมายถึง การปรับเปลี่ยนระบบการบริหารงานภาครัฐและหน่วยงานรัฐ ด้วยการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการให้บริการประชาชนและหน่วยงานต่างๆ

ความสำคัญของการปรับเปลี่ยนภาครัฐเป็นรัฐบาลดิจิทัล ภายใต้การขับเคลื่อนตามแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม มีวิสัยทัศน์และเป้าหมาย คือ มุ่งเน้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในระยะยาวอย่างยั่งยืนให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยให้แผนฯ สามารถรองรับพลวัตของ ระบบเทคโนโลยีดิจิทัล โดยกำหนดกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 4 “ปรับเปลี่ยนภาครัฐเป็นรัฐบาลดิจิทัล” มุ่งใช้ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลในการปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารจัดการของหน่วยงานรัฐทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ให้เกิดบริการภาครัฐในรูปแบบดิจิทัลที่ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการได้โดยไม่มีข้อจำกัดทางกายภาพ พื้นที่ และภาษา

นำไปสู่การหลอมรวมการทำงานของภาครัฐเสมือนเป็นองค์กรเดียว นอกจากนี้ รัฐบาลดิจิทัลเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจการบริหารบ้านเมือง และเสนอความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของภาครัฐ (Digital Government Development Agency (Public Organization), 2020) โดยกำหนดวิสัยทัศน์รัฐบาลดิจิทัล ดังนี้ (1) การบูรณาการรัฐบาล (government integration) (2) การดำเนินการอย่างชาญฉลาด (smart operations) (3) การเปลี่ยนแปลงที่ขับเคลื่อน (driven transformation) และ (4) บริการที่เน้นที่ประชาชน (citizen-centric services)

ดังนั้น การปรับเปลี่ยนภาครัฐเป็นรัฐบาลดิจิทัล จึงเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาด้านการบริหารประเทศ เพื่อให้ทันต่อความต้องการของประชาชน เนื่องจากสังคมปัจจุบันเป็นสังคมแบบไร้พรมแดนที่ภาครัฐใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารงาน ซึ่งช่วยลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มความสะดวกในการให้บริการแก่ประชาชน เช่น สาธารณรัฐเอสโตเนียเป็นประเทศที่ประสบความสำเร็จจากการใช้รัฐบาลดิจิทัลในการบริหารจัดการภาครัฐ เอกชน การบริการสาธารณะ รวมทั้งใช้ในการเลือกตั้งและกิจกรรมอื่น ๆ ของรัฐกลายเป็นระบบประชาธิปไตยดิจิทัลแบบเอสโตเนีย (Punthong, 2020)

กรอบในการวิเคราะห์

การวิเคราะห์เรื่อง การเมืองการปกครองตามหลักประชาธิปไตยด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัล ผู้เขียนได้นำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หลักประชาธิปไตยโดยตรง หลักประชาธิปไตยแบบตัวแทน หลักการมีส่วนร่วมทางการเมือง และหลักปรับเปลี่ยนภาครัฐเป็นรัฐบาลดิจิทัล มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเมืองการปกครองโดยการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตามหลักประชาธิปไตยโดยตรงและตามหลักประชาธิปไตยแบบตัวแทน ด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัล
2. แนวคิดและทฤษฎีในต่างประเทศให้ความสำคัญเกี่ยวกับประเด็นนี้อย่างไร และประเทศไทยมีหลักการแนวคิดและทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับประเด็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักปรับเปลี่ยนภาครัฐเป็นรัฐบาลดิจิทัลต่อการเมืองการปกครองตามหลักประชาธิปไตยด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างไร
3. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักปรับเปลี่ยนภาครัฐเป็นรัฐบาลดิจิทัลต่อการเมืองการปกครองตามหลักประชาธิปไตยด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัลทั้งประเทศไทยและต่างประเทศว่าประเทศใดมีการมาตรการต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามหลักปรับเปลี่ยนภาครัฐเป็นรัฐบาลดิจิทัลต่อการเมืองการปกครองตามหลักประชาธิปไตยด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมากกว่ากัน

ผลการวิเคราะห์

จากการวิเคราะห์มาทั้งหมด พบว่าการปกครองตามหลักประชาธิปไตยด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัล (direct digital democracy) นั้น เป็นการปกครองตามหลักประชาธิปไตยประการหนึ่งที่ใช้ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วยอำนวยความสะดวกเพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง มีการออกเสียงลงคะแนนทางอิเล็กทรอนิกส์ และลงคะแนนเสียงเกี่ยวกับกำหนดนโยบายการบริหาร การยกร่างกฎหมาย การใช้งบประมาณ การตรวจสอบและเร่งรัดติดตามการทำงานของรัฐบาล และประเด็นปัญหาต่าง ๆ ทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยหน้าที่ของระบบเทคโนโลยีดิจิทัลในระบบประชาธิปไตยคือการปรับปรุงรูปแบบการสื่อสารระหว่างสังคมและรัฐบาลหรือการสร้างการสื่อสาร

ที่กว้างขวางยิ่งขึ้น (Hacker & van Dijk, 2000) ดังนั้น การปกครองตามหลักประชาธิปไตยด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัลนั้นสามารถแก้ไขปัญหาข้อจำกัดของระบอบประชาธิปไตยต่าง ๆ แบ่งเป็น 4 กรณี ดังนี้

1. ประชาธิปไตยโดยตรงด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นรูปแบบการปกครองที่เปิดช่องให้ประชาชนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการออกกฎหมายหรือการกำหนดนโยบายของรัฐบาลด้วยตนเองโดยไม่ต้องผ่านผู้แทนราษฎร ซึ่งในกรณีที่รัฐบาลต้องการจะยกร่างกฎหมายหรือการกำหนดนโยบายการบริหารประเทศต่าง ๆ ประชาชนจะมีหน้าที่เป็นผู้พิจารณาและตัดสินใจโดยตรงผ่านวิธีการออกเสียงประชามติด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัล โดยประชาชนจะเป็นผู้ออกเสียงในประเด็นทางการเมืองและการตัดสินใจการบริหารจัดการประเทศในอนาคตด้วยตนเอง ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและการกำกับดูแลทางการเมืองการรวมเครื่องมือดิจิทัล ทำให้เกิดแนวคิดของ “ประชาธิปไตยทางตรงทางอิเล็กทรอนิกส์” โดยประชาชนสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างสมบูรณ์แบบในการกำหนดการตัดสินใจทางการเมืองผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลจะมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างสมบูรณ์แบบจนนำไปสู่โครงการอิเล็กทรอนิกส์ประชาธิปไตยที่ประสบความสำเร็จในประเทศต่าง ๆ เช่น สวิตเซอร์แลนด์ รูปแบบการปกครองที่อาศัยหลักการประชาธิปไตยทางตรงดังกล่าวจะปรากฏใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกปรากฏในฐานะรูปแบบการปกครองระดับท้องถิ่นในพื้นที่ที่ยังคงรักษาแบบแผนของการปกครองแบบประชาธิปไตยทางตรงซึ่งมีรูปแบบใกล้เคียงกับประชาธิปไตยแบบเบเนซุสเอาไว้ และลักษณะที่สองเป็นการอาศัยกระบวนการริเริ่มกฎหมายและการตัดสินใจสาธารณะที่ยึดตามหลักการประชาธิปไตยทางตรง เช่น การเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมาย (citizen-initiated through collection of signatures) คือ การเสนอร่างกฎหมายโดยผ่านการรวบรวมรายชื่อของประชาชน หรือการออกเสียงประชามติ (referendum) เป็นต้น (Satidporn, 2016) ซึ่งเป็นการรวมกันของประชาธิปไตยโดยตรงกับระบบเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีศักยภาพที่ยิ่งใหญ่ในการส่งเสริมระบบการเมืองที่ครอบคลุม โปร่งใส และมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาข้อจำกัดของหลักประชาธิปไตยโดยตรงที่เกิดจากความซับซ้อนของสังคมขนาดใหญ่และมีประชากรจำนวนมากที่ทำให้เกิดความล่าช้า จนนำมาสู่การปกครองตามหลักประชาธิปไตยแบบตัวแทนขึ้น ดังนั้นประเทศที่ใช้ประชาธิปไตยโดยตรงด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัล จึงเป็นประเทศที่ปกครองตามหลักประชาธิปไตยให้อำนาจแก่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและบริหารประเทศมากที่สุด

2. ประชาธิปไตยแบบตัวแทนด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นรูปแบบของรัฐบาลที่เลือกผู้แทนเพื่อทำหน้าที่และตัดสินใจทางการเมืองในนามของประชาชน เมื่อประชาชนเลือกตั้งผู้แทนแล้วอำนาจทางการเมืองจะอยู่กับผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งโดยประชาชน ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้กันอย่างแพร่หลายที่สุดในสมัยปัจจุบัน (Jadraiking et al., 2021) การนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เพิ่มความสะดวก รวดเร็ว ประหยัดงบประมาณในการเลือกผู้แทนราษฎรและนายกรัฐมนตรี และรวมถึงการทำประชามติต่าง ๆ ในการกำหนดนโยบาย ยกร่างกฎหมาย และการตัดสินใจในการดำเนินงานของรัฐบาล จะช่วยยกระดับประชาธิปไตย อำนวยความสะดวกในการกำกับดูแลผู้แทนที่ได้รับการเลือกตั้งผ่านการเป็นประชาชนดิจิทัล ช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมทางการเมือง ควบคุมความโปร่งใสของผู้แทนจากเครื่องมือดิจิทัล เป็นการผสมผสานของประชาธิปไตยแบบตัวแทนกับเครื่องมือดิจิทัล เช่น การหาเสียง การลงคะแนนเสียง และการนับคะแนนเสียงทางอินเทอร์เน็ต ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งระบบเทคโนโลยีดิจิทัลสามารถเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบตัวแทนโดยอำนวยความสะดวกในการสื่อสารโดยตรงระหว่างนักการเมืองและประชาชน ปรับปรุงการอภิปรายต่อสาธารณะ และ

สร้างความท้าทายในการตั้งคำถามของประชาชน หลายประเทศทั่วโลกมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองไปสู่การส่งเสริมประชาธิปไตยแบบตัวแทนด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัล โดยระบบเทคโนโลยีดิจิทัลจะเป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงประชาธิปไตยแบบตัวแทนผ่านการเคลื่อนไหวที่ไม่ใช่การเลือกตั้ง เช่น Occupy Wall Street และ Black Lives Matter ช่วยเพิ่มการสร้างความคิดเห็นและทำให้การเมืองลดบุคคลที่คัดค้านการเลือกตั้งใน Audience Democracy 2.0 (Broučková & Kubiková, 2024) และอาจนำไปสู่การบริการจัดการเพื่อการยกเลิกการเลือกตั้ง ดังนั้น ประชาธิปไตยแบบตัวแทนด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นการปกครองที่ประชาชนเลือกผู้แทนเข้าทำหน้าที่แทนประชาชนในสภา โดยใช้ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลในการเลือกตั้งหรือลงประชามติต่าง ๆ ทำให้ประเทศที่ใช้ประชาธิปไตยโดยตรงด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัลประชาชนจะมีอำนาจในการบริหารประเทศโดยตรงมากกว่าประชาธิปไตยแบบตัวแทนด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัล

3. ประชาธิปไตยดิจิทัลในต่างประเทศ เป็นรูปแบบที่แต่ละประเทศยังคงใช้ระบอบประชาธิปไตยแบบเดิมอย่างประเทศของตนเคยปฏิบัติมา ซึ่งอาจจะเป็นประชาธิปไตยโดยตรงหรือประชาธิปไตยแบบตัวแทนหรือจะเป็นประชาธิปไตยแบบผสมก็ตาม เพียงแต่นำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลไปใช้สำหรับเพื่อให้ประชาชนลงคะแนนเสียงในการบริหารหรือทำกิจกรรมทางการเมืองของประเทศ เช่น การเลือกตั้ง การลงประชามติ การใช้งบประมาณ การยกร่างกฎหมาย การขอมติเสนอโครงการต่าง ๆ เป็นต้น เป็นการใช้เครื่องมือดิจิทัลหรือแพลตฟอร์มเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วม การตัดสินใจ การกำกับดูแล และสร้างความไว้วางใจให้กับประชาชน เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศ เปรียบเทียบหลักประชาธิปไตยดิจิทัลจากประเทศต่าง ๆ ดังนี้

(1) ประชาธิปไตยดิจิทัลในบราซิลมีการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โดยใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลช่วยยกระดับประชาธิปไตยโดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่ครอบคลุมและสร้างความไว้วางใจของประชาชนขึ้นใหม่โดยแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของเครื่องมือดิจิทัล การมีส่วนร่วมทางดิจิทัลเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาทัศนคติประชาธิปไตย โดยความคิดริเริ่ม เช่น กฎหมายการเข้าถึงข้อมูล และนโยบายข้อมูลเปิด มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชน (Duarte & Mugnaini, 2024) การเปลี่ยนแปลงของประเทศไปสู่ระบอบประชาธิปไตยดิจิทัลในปี 2014 เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญ โดยมีประชาชนกว่าจำนวน 130 ล้านคนที่สามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ต แนวคิดของรัฐบาลดิจิทัลในบราซิลผ่านมุมมองของนโยบายสาธารณะ ระบบกำกับดูแล และการจัดการสถาบัน โดยเน้นถึงความจำเป็นในการบูรณาการของสหพันธรัฐในขณะที่รักษาความเป็นอิสระในท้องถิ่น (do Vale, 2022)

(2) ประชาธิปไตยดิจิทัลในประเทศสาธารณรัฐฝรั่งเศส ได้รับอิทธิพลจากการเกิดขึ้นของวัฒนธรรมการเมืองดิจิทัล การสื่อสารของสาธารณรัฐฝรั่งเศสเน้นการรวมระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับกระบวนการทางการเมือง การใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลภายในพรรคการเมือง การแนะนำกฎหมายใหม่เกี่ยวกับสาธารณรัฐดิจิทัลในปี 2559 ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำกฎหมาย วิวัฒนาการของประชาธิปไตยดิจิทัลในสาธารณรัฐฝรั่งเศสได้รับรูปแบบจากการปฏิสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมือง และการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการทางกฎหมาย (Premat, 2018)

(3) ประชาธิปไตยดิจิทัลในประเทศไต้หวัน ไต้หวันได้ยอมรับประชาธิปไตยดิจิทัลเป็นองค์ประกอบสำคัญในการตอบสนองต่อการระบาดของ COVID-19 โดยใช้ความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีในขณะที่ยังรักษาค่านิยมเสรีนิยม เช่น การมีส่วนร่วมของประชาชนและความเป็นส่วนตัว (Makarychev & Wishnick, 2022) ประชาธิปไตยดิจิทัล

ของประเทศได้วันได้รับการยกย่องในเรื่องประสิทธิภาพในการต่อสู้กับภัยคุกคามด้านความปลอดภัย การมีส่วนร่วมทางการเมืองออนไลน์ของได้วันซึ่งเห็นในระหว่างการเลือกตั้งประธานาธิบดีปี 2020 เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเมืองผ่านแพลตฟอร์ม เช่น Line, Twitter และ PTT (Chang, Haider, & Ferrara, 2021)

(4) ประชาธิปไตยดิจิทัลในประเทศสวีเดน เมืองสตอกโฮล์ม โดยทำให้เป็นเอกลักษณ์ว่าเมืองเป็นของทุกคน หรือเมืองสำหรับทุกคน “Stockholm: A city for everyone” และมีคำที่น่าประทับใจในการบรรยายเมืองสตอกโฮล์ม (Stockholm) ว่าชาวสตอกโฮล์มทุกคนสามารถมีส่วนร่วมและเสนอความคิดเพื่อพัฒนาเมือง กำหนดภาพลักษณ์ของกรุงสตอกโฮล์มในอนาคต เพื่อให้เป็นเมืองที่มีนวัตกรรมและการเติบโตทุกด้านที่เป็นประโยชน์สูงสุดของประชาชน ซึ่งข้อเสนอของประชาชนในแต่ละปี ทั้งเสนอผ่านสภาเมือง (city council) และเสนอต่อคณะกรรมการบริหารเมือง (city executive board) รวมทั้งเสนอต่อนายกรัฐมนตรีและรองนายกรัฐมนตรีทั้งทางตรง ทางอีเมล ทางโทรสาร หรือช่องทางอื่น ๆ และทุกความคิดก็สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งใหม่ได้ เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเมืองสตอกโฮล์ม (Tanchai, Kokpol, Jaiman, & Atcharyapanya, 2016)

(5) ประชาธิปไตยดิจิทัลในประเทศเอสโตเนีย ในฐานะผู้บุกเบิกประชาธิปไตยดิจิทัลด้วยระบบการกำกับดูแลระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่ครอบคลุม ซึ่งได้เปลี่ยนการบริหารรัฐและประชาธิปไตย มีโครงสร้างพื้นฐานบริการสาธารณะออนไลน์ที่มีประสิทธิภาพสูง โดยมีบริการร้อยละ 99 พร้อมให้บริการ ทำให้การโต้ตอบกับรัฐบาลสะดวก ยืดหยุ่น และโปร่งใส (da Costa, 2019) ส่งเสริมความไว้วางใจในรัฐบาลดิจิทัลของเอสโตเนียและชั้นการแลกเปลี่ยนข้อมูล X-Road ได้มีบทบาทในการช่วยให้การโต้ตอบออนไลน์อย่างราบรื่นและกระบวนการอัตโนมัติ เช่น ผลประโยชน์ครอบครัวเชิงรุกและเบี้ยเลี้ยงสนับสนุนสำหรับผู้รับบำนาญ (Storozhenko, 2023) แสดงให้เห็นถึงความสามารถทางดิจิทัลขั้นสูงของประเทศ กรณีระบบการลงคะแนนทางอินเทอร์เน็ตของเอสโตเนียได้ทำให้กระบวนการตัดสินใจเป็นประชาธิปไตย ทำให้ประชาชนสามารถเข้าร่วมการเลือกตั้งได้ง่ายขึ้นและเสริมภูมิทัศน์ประชาธิปไตยโดยรวม (Punthong, 2020) ดังนั้น ประชาธิปไตยดิจิทัลในต่างประเทศ เกือบทุกประเทศทั่วโลกมีความพยายามพัฒนาและส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตยด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัล ให้มีรูปแบบที่ชัดเจนและตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างทั่วถึง โดยยังมีอุปสรรคบางประการ เช่น ความปลอดภัย ความเท่าเทียมกัน อาชญากรรมทางไซเบอร์ หรือความโปร่งใส เป็นต้น

4. ประชาธิปไตยดิจิทัลในประเทศไทย รัฐบาลไทยเร่งพัฒนาและปรับเปลี่ยนภาครัฐเป็นรัฐบาลดิจิทัลให้ความสำคัญในรูปแบบการประเมินข้อมูลของรัฐบาลแบบเปิด เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำกับดูแล เกิดความท้าทายต่อความก้าวหน้าทางประชาธิปไตยของประเทศ การพัฒนาของรัฐบาลดิจิทัลไทยจากการวางแผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย พ.ศ. 2560-2564 รวมถึงกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ทั้งวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ และแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ยุทธศาสตร์ชาติและแผนการปฏิรูปประเทศตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (Digital Government Development Agency (Public Organization), 2020) สำนักงานเขตกรุงเทพมหานครได้นำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยได้มีการพัฒนาชุดคำถามและแบบสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการจัดทำแผนกลุ่มเขตและแผนพัฒนาชุมชนของคนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร รวมถึงในหลาย ๆ พื้นที่ของประเทศไทย หน่วยงานภาครัฐก็ได้มีการใช้สื่อออนไลน์เป็นช่องทางเบื้องต้นในการสื่อสารกับประชาชน (Ubpanong, Onthanee, & Jantakoon, 2021)

ทั้งในด้านการแจ้งข่าวประชาสัมพันธ์ และการรับฟังเสียงของประชาชน โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ ตามมาตรา 133 ประชาชนการมีส่วนร่วมในการเสนอกฎหมาย มาตรา 236 ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มาตรา 254 ประชาชนการมีส่วนร่วมในการเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น ถอดถอนสมาชิกท้องถิ่น และมาตรา 256 ประชาชนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขรัฐธรรมนูญ (Satidporn, 2016) ประชาธิปไตยดิจิทัลนำเสนอโอกาสในการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เพิ่มขึ้น แพลตฟอร์มระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองในประเทศไทย สอดคล้องแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมในยุทธศาสตร์ที่ 4 คือ การปรับเปลี่ยนภาครัฐเป็นรัฐบาลดิจิทัล

บทสรุป

การเมืองการปกครองตามหลักประชาธิปไตยด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัลนั้น เป็นการเมืองการปกครองที่นำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งแต่ละประเทศอาจมีรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่แตกต่างกัน ได้แก่ ประชาธิปไตยโดยตรง ประชาธิปไตยแบบผู้แทน ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม หรือประชาธิปไตยอื่นที่มีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับประเทศของตน เนื่องจากการปกครองระบอบประชาธิปไตยดั้งเดิมมาจากประชาธิปไตยโดยตรง หรือประชาธิปไตยโดยตรง เป็นการปกครองที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองด้วยตนเอง โดยไม่ต้องผ่านผู้แทน ให้ประชาชนมีอำนาจในการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ การยกเว้นและแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย การลงประชามติ และดำเนินคดีต่อผู้กระทำความผิดทางการเมือง การเลือกตั้งและการถอดถอนผู้ได้รับการเลือกตั้ง แต่เนื่องจากสังคมปัจจุบันมีประชากรมากขึ้น มีการเมืองการปกครองที่ซับซ้อนมากขึ้น แต่ยังมีหลายประเทศที่ยังมีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยโดยตรงและมีหลายประเทศที่กำลังให้ความสนใจกลับมาปกครองตามระบอบประชาธิปไตยโดยตรง โดยใช้ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเข้าจัดการปัญหาความซับซ้อนของสังคมและจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น

ประชาธิปไตยแบบตัวแทน เป็นการเมืองการปกครองที่ปรับเปลี่ยนมาจากประชาธิปไตยโดยตรง เนื่องจำนวนของประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้น จึงเกิดแนวคิดการถ่ายโอนอำนาจอย่างสันติเพื่อให้เกิดความเสถียรภาพของรัฐบาล จึงมีความจำเป็นต้องมีผู้แทนที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชนเพื่อเข้าไปทำหน้าที่ในรัฐสภาแทนประชาชนและรักษามลประโยชน์ของประชาชน ส่วนใหญ่กฎหมายกำหนดให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งสังกัดพรรคการเมืองและรูปแบบการเลือกตั้งก็มีผลต่อการได้รับเลือกตั้งของพรรค ประชาธิปไตยแบบตัวแทนนั้น แต่ละประเทศได้นำไปปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการบริหารบ้านการเมืองในประเทศของตน อาจเป็นระบบรัฐสภา ระบบประธานาธิบดีหรือกึ่งประธานาธิบดี หรือโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ประชาธิปไตยแบบเผด็จการ ประชาธิปไตยแบบทุนนิยม เป็นต้น ในหลายประเทศได้พยายามนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เพื่อความสะดวกของประชาชนในการเลือกตั้ง การลงประชามติ การทำประชาพิจารณ์ การหาเสียงเพื่อการประหยังบประมาณและขจัดความซับซ้อนและการทุจริตทางการเมือง

ประชาธิปไตยดิจิทัลในต่างประเทศ เป็นรูปแบบการปกครองที่นำเทคโนโลยีมาใช้ให้เหมาะสมกับระบอบประชาธิปไตยของแต่ละประเทศ เพื่อความสะดวกและเกิดผลต่อการใช้อำนาจทางการเมืองของประชาชน เนื่องประชาธิปไตยของแต่ละประเทศถูกปรับเปลี่ยนจนทำให้อำนาจทางการเมืองของประชาชนลดลงหรืออำนาจทางการเมืองของประชาชนสูญเสียไป อำนาจทางการเมืองในสังคมปัจจุบันส่วนใหญ่จะบริหารที่เป็นไปเพื่อ

ผลประโยชน์ของนักการเมืองหรือพรรคการเมือง จากอดีตที่ผ่านมาการปรับเปลี่ยนรูปแบบประชาธิปไตยเป็นไปเพื่อครอบครองอำนาจทางการเมืองของพรรคหรือของนักการเมือง ดังนั้นการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อให้อำนาจทางการเมืองกับไปเป็นของประชาชน หรือประชาชนสามารถใช้อำนาจทางการเมืองได้เต็มความสามารถ

ประชาธิปไตยดิจิทัลในประเทศไทย เป็นประชาธิปไตยแบบตัวแทน ประชาชนเลือกตั้งผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่ทางการเมืองในสภาแทนประชาชน โดยมีแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม วิสัยทัศน์และเป้าหมายคือมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในระยะยาวอย่างยั่งยืนให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี โดยให้แผนฯสามารถรองรับพลวัตของระบบเทคโนโลยีดิจิทัล โดยกำหนดกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 4 “ปรับเปลี่ยนภาครัฐเป็นรัฐบาลดิจิทัล” ส่งผลทำให้เกิดการแก้ไขกฎหมายและปรับการบริหารราชการให้เป็นรัฐบาลดิจิทัล ดังนั้นประชาธิปไตยดิจิทัลในประเทศไทยจึงเป็นความท้าทายของภาครัฐ นักการเมือง ข้าราชการ และประชาชนให้มีส่วนร่วมในการดำเนินการและมีอำนาจในการบริหารประเทศร่วมกัน

ข้อเสนอแนะ

ผู้เขียนมีความเห็นว่าประเทศไทยควรใช้ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือการส่งเสริมและพัฒนา ระบบประชาธิปไตย เพื่อเป็นช่องทางเพิ่มการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นประโยชน์และเป็นปัจจัยสำคัญต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบของประชาธิปไตย ซึ่งรัฐบาลควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับประชาธิปไตยดิจิทัล (digital-democracy) ดังนี้

1. รัฐบาลควรออกกฎหมายหรือข้อบังคับเท่าที่จำเป็น เกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับสังคมออนไลน์ส่งผลให้การเมืองภาคประชาชนขับเคลื่อนไปในรูปแบบดิจิทัล และการยอมรับข้อมูลป้อนกลับของประชาชนจากช่องทางดิจิทัลเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในการบริหารกิจการบ้านเมือง

2. รัฐสภาควรมีแพลตฟอร์มดิจิทัล (parliamentary’s digital platform) สำหรับกิจกรรมทางการเมือง เช่น การเลือกตั้ง การอภิปราย การกำหนดนโยบาย การทำประชามติหรือกรณีสั่งใช้มติของประชาชน การใช้งบประมาณ

3. พรรคการเมืองควรมีแพลตฟอร์มดิจิทัล (political party’s digital platforms) สำหรับการเสนอนโยบายของพรรค การดำเนินงานของพรรค การตัดสินใจของพรรค ที่ต้องอาศัยมติหรือความคิดเห็นของประชาชน

เทคโนโลยีดิจิทัลสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือที่ก่อให้เกิดเวทีสำหรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน มีความเป็นอิสระและเข้าถึงการมีส่วนร่วมได้ง่าย อย่างไรก็ตาม ประชาธิปไตยด้วยระบบเทคโนโลยีดิจิทัลยังมีข้อจำกัดบางประการ เช่น ความสามารถของประชาชนในการใช้ระบบเทคโนโลยีดิจิทัล คุณภาพของระบบเทคโนโลยีดิจิทัล และระบบป้องกันอาชญากรรมไซเบอร์ เป็นต้น

References

- Awaluddin, A., Primayanti, A. D., & Salurante, B. D. (2022). Penguatan partisipasi pemilih dalam menghadapi Pemilu serentak tahun 2024 di provinsi sulawesi tengah. *Maleo Law Journal*, 6(2), 233-241.
- Boyd, J. P. (1884). *Building and ruling the republic*. Bradley, Garretson.
- Broučková, K., & Kubíková, K. (2024). Audience democracy 2.0: Re-depersonalizing politics in the digital age. *Human Affairs*, 34(1), 136-150.
- Chang, H., Haider, S., & Ferrara, E. (2021). Digital civic participation and misinformation during the 2020 Taiwanese presidential election. *Media and Communication*, 9(1), 144-157.
- da Costa, B. S. (2019). *E-Estônia: Digitalização dos serviços públicos da Estônia*. Retrieved from <http://dspace.sti.ufcg.edu.br:8080/jspui/handle/riufcg/10900>
- Dhiravegin, L. (2006). Political participation of the people according to the constitution. *King Prajadhipok's Institute Journal*, 4(1), 1-19. [In Thai]
- Digital Government Development Agency (Public Organization). (2018). *Thailand digital government 2018 (DG2018)*. Retrieved from <https://shorturl.asia/0BmTw> [In Thai]
- Digital Government Development Agency (Public Organization). (2020). *Thailand digital government 2021 (DG2021)*. Retrieved from <https://www.dga.or.th/document-sharing/dg2021/> [In Thai]
- do Vale, H. F. (2022). *Brazil's digital politics and the crisis of democracy (2013-2018)*. Retrieved from <https://www.intechopen.com/chapters/83475>
- Duarte, A. E., & Mugnaini, R. (2024). Weaving the transparency network: Building e-government in Brazil. In Y. Guo (Ed.), *Emerging developments and technologies in digital government* (pp. 204-219). IGI Global.
- Hacker, K. L., & van Dijk, J. (Eds.). (2000). *Digital democracy: Issues of theory and practice*. Sage.
- Hartleb, F. (2017). Political participation today: A radical shift, but with a positive or negative outcome? *European View* 16, 303-311.
- Jadraiking, S., Wijitwatcharak, K., & Phramaha Arun Panyaruno. (2021). Democratic forms of government. *Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University*, 1(3), 66-77. [In Thai]
- Lertsomporn, V. (2020). *Digital democracy*. Chulalongkorn University Press. [In Thai]
- Makarychev, A., & Wishnick, E. (2022). Anti-pandemic policies in Estonia and Taiwan: Digital power, sovereignty and biopolitics. *Social Sciences*, 11(3), 1-23.

- Phrakhru Udomchetyarak. (2018). Holistic democracy. *Journal of MCU Phetchaburi Review*, 1(1), 36-52. [In Thai]
- Premat, C. (2018). Can the French Republic be digital? Lessons from the last participatory experience on the law-making process. In Gil-Garcia, J., Pardo, T., Luna-Reyes, L. (eds) Policy Analytics, Modelling, and Informatics. *Public Administration and Information Technology*, vol 25 (pp 247-264). Springer, Cham.
- Punchoopet, J. (2005). *Political science* (4th ed.). Mind. [In Thai]
- Punthong, W. (2020). *Estonia: Democracy, technology and cybersecurity*. Thammasat University, Office of the Attorney General for Democracy. [In Thai]
- Satidporn, W. (2016). *Direct democracy*. Retrieved from [http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ประชาธิปไตยทางตรง_\(direct_democracy\)](http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=ประชาธิปไตยทางตรง_(direct_democracy)) [In Thai]
- Siriyutwatana, T. (2018). Objection of the electoral votes by voters. *Thammasat Law Journal*, 47(4), 970-990. [In Thai]
- Storozhenko, L. (2023). *Electronic government as an integrated platform for the formation of non-tocratic public administration: The experience of estonia*. Retrieved from <https://typeset.io/papers/electronic-government-as-an-integrated-platform-for-the-so8bf7a0>
- Sudtawee, A. (2015). *Election administration based on political participation in the areas of municipalities in Prachuap Khiri Khan Province*. Master's Thesis of Public Administration (Urban and Rural Community Development and Administration), Phetchaburi Rajabhat University. [In Thai]
- Tanchai, W., Kokpol, O., Jaiman, T., & Atcharyapanya, P. (2016). *Thai democracy in the new decade*. King Prajadhipok's Institute. [In Thai]
- Ubpanong, P., Onthanee, A., & Jantakoon, J. (2021). *Digital citizens and the dimensions of political and social engagement*. *Faculty of Humanities and Social Sciences Thepsatri Rajabhat University Journal*, 13(2), 173-187. [In Thai]